

TUKEVA

Oulunkaaren osahankkeen loppuraportti

1.1.2009-31.10.2010

19.10.2010
Anne Leppälä-Hast

Sisällys

1. TAVOITTEET.....	3
2. TOIMINTA.....	4
2.1. Selvitys henkilöstön käytöstä	4
2.2. Selvitys asiantuntijapalvelun käytöstä	4
2.3. Koulutukset (hankehenkilöstö/ulkopuoliset)	5
2.4. Tiedottaminen	6
2.5. Yhteistyö sidosryhmien kanssa	6
2.6. Raportointi	6
3. HANKKEEN TOTEUTUS JA TULOKSET	9
4. ARVIOINTI.....	13
5. KUSTANNUSTEN SEURANTA	14
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	15

Liite Oulunkaaren Perhekeskusraportti

1. TAVOITTEET

Oulunkaaren Tukeva- osahankkeen päätavoitteena oli mallintaa Oulunkaaren yhteistoiminta-alueelle uusi sektorirajat ylittävä eheä perhekeskuksen toimintamalli ja sopia sen käyttöönotosta.

Perhekeskusmallin kehittämisen tavoitteena on, että lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluverkostosta tulee monitoimijainen, asiakaslähtöisten palveluprosessien pohjalta toimiva, sektorirajat ylittävä työmalli. Mallin käyttöönotto mahdollistaa erityis- ja peruspalvelujen työnjaon selkiytymisen sekä peruspalvelujen konsultatiivisen tuen roolin täsmentymisen. Myös peruspalvelut vahvistuvat ja lastensuojelun sijaishuollon tarve vähenee.

Tavoitteiden saavuttamisen menetelminä olivat perhekeskuksen mallin luomisen lisäksi ammatillinen täydennyskoulutus sekä työntekijöiden suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työnohjaus. Lisäksi hankesuunnitelmaan kirjattuna menetelmänä oli kyläyhteisöjen yhteisöllisyyden hyvin toimivien käytäntöjen tunnistaminen. Perhekeskusmallissa yhteisöille tarjotaan matalan kynnyksen kohtauspaikkoja, joissa yhdistetään kyläyhteisöjen, kunnan, järjestöjen ja muiden toimijoiden voimavaroja perheiden yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

Perhekeskuksessa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia voidaan seurata systemaattisesti ja resurssien aiempaa parempi kohdentaminen mahdollistuu palveluverkossa. Näiden toimien tuloksena asiakastyytyväisyys kasvaa ja hyvinvointi lisääntyy. Asiakkaiden tuen tarpeeseen voidaan vastata tehokkaasti ja pidemmällä aikavälillä lastensuojelun sijaishuollon tarve sekä lasten – ja nuorisopsykiatrisen osastohoidon hoitopäivien määrä kääntyy laskuun.

Hankkeen kohderyhmänä Oulunkaaren alueella olivat 0-21 -vuotiaat lapset ja nuoret sekä heidän kasvuyhteisönsä. Osatavoitteena oli vahvistaa työntekijöiden ammatillista itsetuntoa ja ammatillista osaamista sekä rohkeutta toteuttaa ammatillista osaamista varhaisen puuttumisen ja tuen toimenpiteisiin.

2. TOIMINTA

2.1. Selvitys henkilöstön käytöstä

Oulunkaaren osahanke käynnistyi täysipainoisesti 1.4.2009, jolloin projektin osa-aikaiseksi vetäjäksi valittiin lin kunnasta terveydenhoitaja Raija Halonen 50 % työpanoksella. Halonen toimi hankkeessa projektityöntekijän nimikkeellä ja hänen työpanoksensa hankittiin ostopalveluna hankkeelle. Hankinta perustui kirjalliseen sopimukseen lin kunnan ja Oulunkaaren seutukunnan välillä ajalla 1.4.–31.12.2009. Halosen työpanosta korotettiin 80 %:iin 1.11.–31.12.2009 väliseksi ajaksi.

Oulunkaaren sosiaali- ja terveystyöpalvelujen yhteistoiminta-alueen palvelutuotanto käynnistyi 1.1.2010. Tällöin projektin vastuuhenkilöksi nimettiin sosiaali- ja terveystyötoimen asiantuntija, KtM Merja Honkanen. Samalla Halosen työpanos muuttui 20 %:iin ja hän siirtyi hankkeen vastuutehtävistä lin palvelualueen projektityöntekijäksi. Halonen siirtyi toisen työnantajan palvelukseen 31.3.2010. Tämän jälkeen hankkeessa ei ole lin palvelualueella ollut varsinaista projektityöntekijää. Hankkeen muina projektityöntekijöinä 20 % työpanoksella ovat toimineet 1.1.- 30.9.2010 Th Marja-Leena Turves Pudasjärven palvelualueella ja Th Kaarina Huovinen Utajärvi - Vaala palvelualueella.

Honkasen siirryttyä 1.4.2010 alkaen toisen työnantajan palvelukseen, nimettiin projektipäälliköksi kättilö, maaseudun kehittäjä Anne Leppälä-Hast 25 % työpanoksella. Jotta hanketta voitiin toteuttaa projektipäällikön vaihdoksesta riippumatta täysipainoisesti ja suunnitelman mukaisesti hankkeen loppuun saakka, päätettiin hankehallinnon työpanosta vahvistaa sosiaalijohtaja Leena Pimperio-Koiviston 20 %:n ja perhepalvelujohtaja Kaisa Hiltusen 10 % työpanoksilla ajalla 1.1.- 30.9.2010.

Projektityöntekijöiden päätehtävänä on ollut muun muassa perhekeskusmallinnuksen aluekohtaisten työryhmien kokoaminen, lähtötilannekartoituksiin ja perhekeskusmallinnukseen osallistuminen. Projektipäällikön tehtävänä on ollut muun muassa koko alueen yhtenäisen perhekeskusmallinnuksen vetovastuu ja raportointi, erilaisten työryhmien koolle kutsuminen, osallistuminen Tukeva-hankkeen kehittämisryhmään, tiedottaminen ja hankkeen maksuliikenteestä huolehtiminen. Sosiaalijohtaja ja perhepalvelujohtaja ovat tuoneet perhekeskusmallin luomiseen esimiestason näkökulman ja vastanneet siitä, että luotu mallin on koko Oulunkaaren yhteistoiminta-alueen strategisten tavoitteiden mukainen. Lisäksi heidän tehtäviinsä hankkeessa on kuulunut suullinen, jatkuva Tukeva- hankkeesta ja perhekeskusmallista tiedottaminen Oulunkaaren palvelutuotantoon sekä oman organisaation ulkopuolelle.

2.2. Selvitys asiantuntijapalvelun käytöstä

Oulunkaaren Tukeva-hankkeen suurin yksittäinen asiantuntijaostopalveluhankinta on ollut projektityöntekijä Raija Halosen työpanoksen ostaminen lin kunnalta vuonna 2009. Muita ostopalveluhankintoja ovat olleet erilaisten koulutusten ja seminaarien asiantuntijaostopalvelut (lueteltu alla) sekä Varhainen vuorovaikutus koulutus- ja työnohjauskokonaisuuden hankinta. Asiantuntijapalveluhankinnoista on laadittu viranhaltijapäätökset ja/tai erillinen sopimus, jonka allekirjoittaja on ollut kuntayhtymän johtaja. Lisäksi asiantuntijaostopalveluna on hankittu hankkeen kirjanpito, palkanlaskenta ja it- palvelut Oulunkaaren kuntapalvelutoimistolta, joka tuottaa Oulunkaaren kuntayhtymässä kyseiset palvelut.

Asiantuntijapalveluhankinnat:

Projektityöntekijä Raija Halosen työpanos/ Iin kunta 1.4.–31.12.2009 (sopimus)
 Lapset puheeksi – koulutus/ luennoitsija TtM, perheterapeutti Mika Niemelä 18.9.2009
 (vhp 61§/2009)
 Varhainen vuorovaikutus- koulutus/ Elomaa Riitta & Lievetmursu Aira (vhp 58§/2009)
 Perheväkivalta/ Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri 16.11.2009 (vhp 71§/2009)
 Varhainen vuorovaikutus – työn ohjaus/Tmi PK Terapiat (sopimus)

Sisäiset toimistopalvelut; kirjanpito, palkanlaskenta, it-palvelut 1.1.2009–30.9.2010

2.3. Koulutukset (hankehenkilöstö/ulkopuoliset)

Oulunkaaren Tukeva-hankkeen osatavoitteena oli työntekijöiden ammatillisen osaamisen ja ammatillisen itsetunnon vahvistaminen erityisesti varhaisen puuttumisen ja tuen toimenpiteissä. Tavoitteeseen on päästy täydennyskoulutusten sekä suunnitelmallisen ja tavoitteellisen työnohjauksen avulla. Koulutuksiin on osallistunut perhepalveluiden työntekijöitä (neuvola, perhetyö, sosiaalityö), sekä hankkeen loppuvaiheessa myös moniammatillisen työn edistämiseen perustuen kuntayhtymän terveystalvelujen (fysioterapia, puheterapia, toimintaterapia) sekä kuntien (esim. päivähoiton henkilöstöä) henkilöstöä. Koulutuksista saatuja oppeja on sovellettu aktiivisesti perustyöhön. Lisäksi koulutuksiin ja seminaareihin osallistuneet henkilöt ovat muodostaneet toiminnallisia ryhmiä, jotka ovat tuottaneet materiaalia perhekeskusmallinnukseen.

Koulutukset, seminaarit:

- Kouluterveyspäivät Tampere/ terveydenhoitajat & projektityöntekijä, 25.–26.8.2009 (vhp 57§/2009)
- Lapset puheeksi Oulu/ moniammatillinen, 18.9.2009 (vhp 61§/2009)
- Kuntamarkkinat Helsinki/ohjausryhmä & Aseman lapset/ohjausryhmä, Lapsi ja luonto – säätiö
- Neuvokas perhe Oulu/Suomen sydäntautiliitto, äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat 1.-2.10.2009 (vhp 62§/2009)
- Varhainen vuorovaikutus Oulu/moniammatillinen syys 2009- kevät 2010, 6 kokoon-tumiskertaa (vhp 58§/2009)
- Valtakunnalliset neuvolapäivät Helsinki/ terveydenhoitajat & projektityöntekijä 28.–29.10.2009 (vhp 64§/2009)
- Perheväkivallan tunnistaminen Oulu/ Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri 16.11.2009 (vhp 71§/2009)
- Pohjoismainen perhekeskuskonferenssi 6.-7.5.2010 Espoo/ Kuntaliitto & FSKC, ohjausryhmän pj/perhepalvelujohtaja, sosiaali-johtaja, perhekeskustyöryhmän 2 jäsen-tä & projektipäällikkö (vhp 42§/2010)
- Lasten Kaste -verkostoseminaari Turku 1.-2.6.2010, projektipäällikkö (hankekoordinaation kustantamana)
- Varhaisen vuorovaikutuksen työnohjaus syyskausi 2010/ Vavu-kokonaisuuteen kuu-luva osio Vavu-koulutuksiin osallistuneille 7 ohjauskertaa, työnohjaus jatkuu perhe-palvelujen kustantamana vuosina 2011 ja 2012, yhteensä 23 ohjauskertaa. (sopi-mus)
- Mitä Kasteesta on kasvamassa – seminaari 5.10.2010, projektipäällikkö (hanke-koordinaation kustantamana)

2.4. Tiedottaminen

Oulunkaaren osahankkeessa on ollut kahden tasoista tiedottamista: yhteinen tiedottaminen koko hankekokonaisuudesta ja paikallinen tiedottaminen Oulunkaaren alueella. Paikallinen tiedottaminen voidaan lisäksi jakaa ulkoiseen tiedottamiseen hankkeen kohdeyleisölle sekä organisaation sisäiseen tiedottamiseen.

Ulkoinen tiedottaminen hankkeesta on hoidettu pääasiassa Oulunkaaren www-sivujen kautta: www.oulunkaari.com/sivu/fi/hankkeet/tukeva. Oulunkaaren internet-sivuston kohdassa ajankohtaista on ilmoitettu hankkeen tapahtumista. Lisäksi hankkeesta ja sen tavoitteista on tiedotettu järjestöjä ja seurakuntia palvelualueilla pidetyissä perhekeskusmallinuksen lähtötilannekartoitustilaisuuksissa.

Hankkeen etenemisestä on tiedotettu Oulunkaaren henkilöstölle sähköisen henkilöstölehden kautta. Lisäksi hanketta on esitelty kuntayhtymän toimintasuunnitelmien ja talousarvion hyväksymisen yhteydessä kuntien ja kuntayhtymän johdolle sekä poliittisille päättäjille. Hankkeen ohjaus-, kehittämis- ja johtoryhmälle on tiedotettu hankkeen kulusta kokouksissa.

Osahanke on ollut esillä syyskuussa 2010 Tukeva- messuilla Oulussa, missä projektipäällikkö on esitellyt osahankkeen tuloksia. Osahankkeessa on pidetty oma päätösseminaari: Lasten ja perheiden hyvinvointi 7.10.2010. Tärkeimpänä sisäisen tiedottamisen osana voidaan pitää perhekeskusinfo- tilaisuuksia, joissa projektipäällikkö yhdessä sosiaalijohtajan kanssa on kertonut perhekeskusmallista. Tilaisuuksiin on osallistunut useiden hallinnon alojen edustajia sekä kuntayhtymän perhe- ja terveystalouksista, että jäsenkunnista. Lisäksi hanketta ja sen tuloksia esitetään Oulunkaaren palvelutuotantolautakunnassa ja yhtymähallituksessa syyskaudella 2010.

2.5. Yhteistyö sidosryhmien kanssa

Oulunkaari on verkostoitunut hankkeen kautta Oulun seudun ja Kainuun hankehenkilöstöön ja muihin toimijoihin. Oulunkaarelta käytiin tutustumassa Kainuun perhekeskustoimintaan elokuussa 2009.

Tärkeä tunnistettava yhteistyötaho ovat alueen kuntien omat kehittämishankkeet, jotka vahvistavat kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja tulevat siten lähelle Tukeva-hankkeen tavoitteita. Tällainen on esimerkiksi Pudasjärvellä toimiva Harva.

Oulunkaaren osahanketta on esitelty lisäksi toimintasuunnitelmien ja talousarvion hyväksymisen yhteydessä kuntien ja kuntayhtymän johdolle sekä poliittisille päättäjille.

2.6. Raportointi

TUKEVA-hankkeen toimintaa ja tuloksia on seurattu hankkeen aikana koko hankkeen yhteisessä johtoryhmässä ja kehittämisryhmässä sekä osahankekohtaisissa ohjausryhmissä ja työryhmissä. Hankkeesta on tehty kolme väliraporttia ja maksatushakemusta: ajalta 1.11.-31.12.2008, 1.1.-31.10.2009, 1.11.2009-28.2.2010 sekä loppuraportti, joka sisältää kustannukset ja tulokset koko hankeajalta 1.11.2008-31.10.2010.

Osahankkeen ohjausryhmä on kokoontunut hankkeen aikana yhteensä yhdeksän (9) kertaa.

Ohjausryhmän varsinaiset (ja vara-)jäsenet:

v. 2009

Pj. Maarit Leinonen, Vaala (Riitta Korhonen, Vaala)

Vpj. Hannele Karhu, Utajärvi (Sanna Valkonen, Utajärvi)

Kirsi Alatalo, Pudasjärvi (6/09 alkaen virkavapaalla, tilalle: Tuula Tolkkinen Pudasjärvi (Seija Tihinen, Pudasjärvi)

Suoma Ojala, Pudasjärvi (Mari Inget, Pudasjärvi)

Jouko Lantiainen, li (Anne Smedlund, li)

Liisa Rahkola, li (Kirsti Tuominen, li)

Esittelijänä ja sihteerinä: projektityöntekijä Raija Halonen

v. 2010

Pj. Kaisa Hiltunen, Utajärvi

Vpj. Hannele Karhu, Utajärvi (Sanna Valkonen, Utajärvi)

Pirkko Hyvärinen, Pudasjärvi (Mari Inget, Pudasjärvi)

Maarit Leinonen, Vaala (Riitta Korhonen, Vaala)

Jouko Lantiainen, li (Anne Smedlund, li)

Liisa Rahkola, li (Kirsti Tuominen, li)

Tuula Tolkkinen, Pudasjärvi (Seija Tihinen, Pudasjärvi)

Esittelijänä ja sihteerinä: projektipäällikkö Merja Honkanen ja projektipäällikkö Anne Leppälä-Hast (1.4.2010 alkaen)

Oulunkaaren jäsenkuntiin: li, Pudasjärvi, Utajärvi ja Vaala perustettiin varhaisen tuen työryhmät v.2009 alkukesästä paikallisten hyvien käytäntöjen kokoamiseksi. Työryhmät koontuivat kerran projektityöntekijä Raija Halosen vetämänä.

Moniammatilliset varhaisen tuen työryhmät koostuivat:

- li 9.6.2010: Jaana Savilaakso (perhetyö), Anne Smedlund (sosiaalityö), Jaana Pulkkinen (päivähoito), Maria Lapinkangas (neuvola), Olli Tolonen (sivistys), Minna Nurmela (vapaa-aikapalvelut/nuorisotyö), Arja Kullberg (koulupsykologi), Riitta Ukola (päivähoito)
- Pudasjärvi 10.6.2010: Merja Kemppainen (päivähoito), Suoma Ojala (perheneuvola), Arja Kaivorinne (lastenneuvola), Tuula Tolkkinen (sosiaalityö), Teija Pohjolainen (sosiaalityö), Sirpa Arvola (esiopetus), Sampo Laakkonen (vapaa-aika)
- Utajärvi-Vaala 27.5.2010: Maarit Leinonen (sosiaalityö), Hannele Karhu (päivähoito), Irja Marttinen (lasten neuvola), Sirkka Vesterinen (kouluterv.huolto), Sanna-Leena Keränen (sosiaalityö), Riitta Korhonen (päivähoito), Aila Karjalainen (perhetyö), Leena Karvonen (perhetyö), Tuire Kangas-Korhonen (lapsiperheiden kotipalvelu), Jaana Vuollet (perhetyö), Sanna Valkonen (päivähoito), Saara Räsänen (psykologi), Ulla Koutaniemi (terveyskeskuslääkäri, kouluterv.huolto), Kaarina Huovinen (neuvola), Liisa Leinonen (sivistystoimenjohtaja), Maria Kaurala (neuvola)

Perhekeskusmallia on työstetty lisäksi perhekeskustiimissä, joka on kokoontunut vuoden 2009 aikana kaksi kertaa 6.11.2009 ja 3.12.2009. Tiimiin kuuluivat: Tuula Tolkkinen ja Pirkko Hyvärinen Pudasjärveltä, Hannele Karhu ja Maarit Leinonen Utajärvi-Vaalasta, Tuula Lahti ja Raija Halonen listä. Tiimin vetäjänä toimi projektityöntekijä Raija Halonen.

Keväällä 2010 kutsuttiin yli perinteisten sektorirajojen kuntien ja kuntayhtymän työntekijöitä sekä järjestöjen ja seurakunnan edustajia kullekin palvelualueelle yhteiseen kokoontumiseen, jonka tarkoituksena oli kerätä olemassa olevat hyvät käytänteet ja tieto kehittämistar-

peista. Kokoontumiset pidettiin: 28.4.2010 lissä, 27.4.2010 Utajärvellä ja Vaalassa sekä 4.5.2010 Pudasjärvellä.

Perhekeskustiimin työtä jatkoi keväällä 2010 seudullinen moniammatillinen perhekeskustyöryhmä, jonka jäseniä ovat: sosiaaliohjaaja Anne Smedlund Ii, terveydenhoitaja Marja-Leena Turves (Pudasjärvi), perhepalvelujen palveluesimies Tuula Tolkkinen Pudasjärvi, sosiaalityöntekijä Teija Pohjolainen Pudasjärvi, psykologi Leena Pesälä Pudasjärvi, hyvinvointivastaava Hannele Karhu Utajärvi, lastentarhanopettaja Sanna Valkonen Utajärvi sekä sosiaalityöntekijä Maarit Leinonen Vaala. Työryhmän kokouksiin on osallistunut mahdollisuuksien mukaan myös perhepalvelujohtaja Kaisa Hiltunen. Työryhmä on kokoontunut 5.5.2010, 27.5.2010 ja 12.8.2010. Varsinaisten kokoontumisten välillä työryhmä on työstänyt perhekeskusmallia sähköisesti.

Lisäksi kukin hankkeen vetovastuussa olleista työntekijöistä vuorollaan sekä sosiaalijohtaja Leena Pimperin-Koivisto on osallistunut Tukeva koordinaatiohankkeen kehittämissyöryhmän kokouksiin. Työryhmien jäsenet ovat osallistuneet kokouksiin työajallaan, eikä työryhmien kokoontumisista ole aiheutunut hankkeelle muita kuin tarjoilukuluja.

3. HANKKEEN TOTEUTUS JA TULOKSET

TUKEVA:n Oulunkaaren osahankkeen keskeisenä tavoitteena oli alueella sopivan perhekeskusmallin luominen. Perhekeskus idea kiteytyi Oulunkaarella jo vuonna 2008. Yhteistoiminta-alueen suunnittelussa perhekeskusajatus nähtiin keinona luoda koko alueelle toimiva, asiakaslähtöinen malli, joka turvaisi laadukkaat ja kustannustehokkaat perus- ja erikoistason perhepalvelut. Tukevahankkeen tavoitteet olivatkin yhdenmukaiset sosiaali- ja terveystalvönelujen yhteistoiminta-alueen tavoitteiden kanssa: lähi- ja perustason palveluja, jota erikois- ja erityistason palvelut tukevat, vahvistetaan.

Perhekeskusmallintamisessa on huomioitu erilaisista verkostoista (hallinnolliset verkostot, asiakkuuksien mukaan rakentuvat verkostot, eri teemojen mukaan rakentuvat verkostot ja erikoisosaimisen mukaan rakentuvat verkostot) koostuvat palvelukokonaisuudet. Ne ovat toiminnan edellytys maantieteellisesti laajalla alueella, jossa palvelut järjestetään ja tuotetaan kuntalaisille samalla tavalla jokaisessa kolmesta alueyksiköstä. Oulunkaaren perhekeskusmallilla tähdätään asiakaslähtöisten, laadukkaiden ja kustannustehokkaiden perus- ja erikoistason perhepalvelujen turvaamiseen koko yhteistoiminta-alueella. Palvelujen toteutuksessa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen. Koska päivähoito on jäänyt peruskuntien hoidettavaksi, on tärkeää, että toiminnallinen yhteys muihin lasten ja perheiden palveluihin ei päivähoiton osalta katkea.

Asetettujen tavoitteiden toteutus aloitettiin työntekijöiden ammatillista osaamista vahvistavilla koulutuksilla. Koulutusten myötä työntekijöiden ammatillinen osaaminen arkityössä on kasvanut ja he ovat saaneet vahvistusta myös ammatilliselle itsetunnonle. Koulutukset ovat antaneet eväitä toteuttaa erityisesti varhaisen puuttumisen ja tuen toimenpiteitä. Varhaisen vuorovaikutuksen koulutuksella ja siihen kiinteästi liittyvällä, suunnitelmallisella työnohjauksella on lisätty työntekijöiden valmiuksia ennaltaehkäisevään työhön. Lisäksi koulutus on auttanut heitä käyttämään varhaisen vuorovaikutuksen työmenetelmää osana perustason asiakaslähtöistä työtä ja tunnistamaan perheiden psykososiaalisia pulmia. Ryhmäopetus ja – työnohjaus ovat myös vahvistaneet moniammatillisessa tiimityössä tarvittavia taitoja. Koulutusten ja perhekeskusmallintamisen myötä perhekeskuksen työmenetelmiksi ja periaatteiksi muodostuivat asiakas- ja perhekeskeisyys, varhainen tukeminen, huolen puheeksi otto sekä yhteistyö ja verkostoituminen. Perhekeskustyössä perhe tuodaan entistä näkyvämmiin keskusteluun ja kehittämistyön ytimeen. Varhaisen tukemisen osaaminen auttaa työntekijöitä havaitsemaan perheiden ongelmat varhemmin ja huolen puheeksi ottaminen osataan pienemmänkin huolen ilmettyä muuttaa puuttumiseksi ja tueksi. Yhteistyöllä ja verkostoitumisella yli kuntien ja hallintokuntien rajojen sekä yhdistämällä julkista ja yksityistä puolestaan tavoitetaan perheen kokonaisuus. Erityisesti korostetaan yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa.

Varsinainen perhekeskuksen mallinnustyö aloitettiin samanaikaisesti koulutusten kanssa, toukuuussa 2009 perustamalla Oulunkaaren seutukunnan jäsenkuntiin: lihin, Pudasjärvelle, Utajärvelle ja Vaalaan paikalliset moniammatilliset varhaisen tuen ryhmät. Varhaisen tuen ryhmien vetäjänä toimi projektityöntekijä. Ryhmien työ alkoi järjestäytymisellä ja alkuvaiheen tavoitteena oli yhteisen ymmärryksen sekä mallinnettavan toiminnan orientaation vahvistaminen. Varhaisen tuen ryhmien työtä jatkoi perhekeskustiimi syystalvella 2009. Varhaisen tuen ryhmissä ja perhekeskustiimissä aloitettiin nykytilan kartoitus sekä koulutus- ja kehittämistarpeiden määrittely.

Oulunkaaren sosiaali- ja terveystalvönelutuotanto käynnistyi yhteistoiminta-alueella 1.1.2010. Samalla hankkeen vetovastuu siirtyi terveydenhoitaja Haloselta sosiaali- ja terveystoimen asiantuntija Honkaselle.

Yhteistoiminta-alueella palvelukokonaisuudet mukailevat ihmisen elämäntaarta perinteiset sektorirajat rikkoen. Perhepalvelujen toimialalle koottiin laajasti terveyden edistämisen ja psykososiaali-

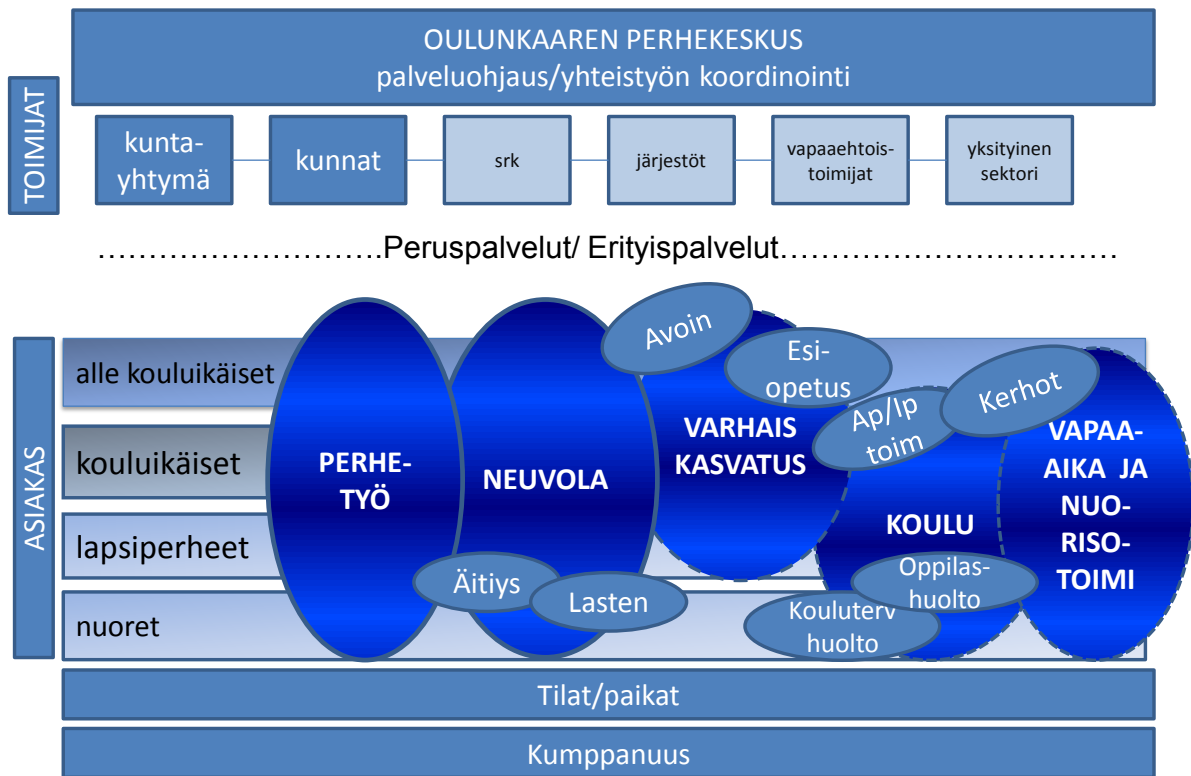
sen tuen palvelut (sosiaalityö, vammaispalvelut, työ- ja päivätoiminta, päihdepalvelut, neuvolapalvelut). Palvelujen tavoitteena on hyvinvoinnin kasvattaminen ja pysyvän terveyshyödyn tuottaminen vaikuttavasti. Tavoitteet ovat siis yhdensuuntaisia Tukeva- hankkeen tavoitteiden kanssa. Osa Oulunkaaren perhepalveluista tuotetaan lähipalveluina, osa koko yhteistoiminta-alueen alueellisina palveluina. Perusta verkostomaiselle yhteistyörakenteelle luotiin henkilöstösiirroilla ja uudella esimiesjärjestelmällä, myös johtamista ja uutta toimintatapaa tukevat johto- ja työryhmät aloittivat toimintansa vuoden 2010 alussa.

Huhtikuussa 2010 hankkeen projektipäällikkö vaihtui jälleen, kun Leppälä-Hast tuli toisen työnantajan palvelukseen siirtyneen Honkasen tilalle. Tässä vaiheessa yhteistoiminta-alue oli nuori, vain neljännesvuoden toiminut. Muutosvaiheeseen liittyy paljon epävarmuutta, joten yhteistyön varmistamiseksi päätettiin tarkentaa nykytilan kuvausta sekä selvittää yhteistyökanavat peruskuntien päivähoitoon, sivistystoimeen ja vapaa-ajan- sekä nuorisotoimeen kutsumalla kaikki keskustelemaan yhteisen pöydän ääreen. Mukaan pyydettiin myös järjestöjen ja seurakunnan edustajia. Aktiivisinta järjestösektorin ja seurakunnan osanotto oli Utajärvellä ja Vaalassa. Näistä tilaisuuksista, aiemmista varhaisen tuen ryhmien muistioista ja vuoden 2010 kokoontuneen perhekeskustyöryhmän muistioista koottiin tämän loppuraportin liitteenä olevan perhekeskusraportin nykytilan kuvaus.

Nykytilan kartoituksessa havaittiin, että Oulunkaaren palvelualueiden palvelut olivat pirstaleiset ja palvelualueilla eri tavalla järjestetyt. Tämä oli luonnollista, koska yhteistoiminta-alue oli kartoitusten tekovaiheessa suunnittelun asteella (vuonna 2009) tai vastikään käynnistynyt (kevällä 2010). Lähtötilannekartoituksesta voidaan todeta, että lin perhepalveluissa lastensuojelu perustuu vahvaan yhteistyöhön kunnan/palvelualueen eri toimijoiden kanssa. Lin kunnassa on suhteellisen hyvät verkostot, jotka tukevat toiminnallaan perhepalveluissa tehtävää lastensuojelun avopalvelujärjestelmää. Utajärvellä ja Vaalassa puolestaan on panostettu hyvin lapsiperheiden kotipalveluun. Pudasjärvellä perheneuvola ja neuvolapalveluja on kehitetty perhelähtöisellä mallilla. Kehittämistarpeita ilmaantui jokaisella palvelualueella melko runsaasti.

Tilaisuuksissa oli havaittavissa voimakas tahtotila yhteistyöhön ja yli sektorisesti lapsiperhetoimijoiden yhteinen esitys oli, että yhteistyön vahvistamiseksi järjestettäisiin kuntalaisille ja ammattilaisille tarkoitettu tapahtuma; perheforum, johon koottaan yhteen sekä tulevat lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin liittyvät asiat.

Tilannekartoitusvaiheen jälkeen käynnistyi varsinainen perhekeskusmallin rakentaminen, jota työstämään kutsuttiin moniammatillinen perhekeskustyöryhmä. Pääosa työryhmän jäsenistä oli toiminut myös varhaisen tuen ryhmissä. Työryhmän vetäjänä toimi projektipäällikkö. Perhekeskussuunnitelma työstettiin raportiksi, jossa kuvattiin lähtötilanne, Oulunkaaren perhekeskuksen visio ja tavoitteet, työkalut, palvelut ja yhteistyö. Lisäksi kuvattiin tavoitteiden saavuttamiseksi tehtävät toimenpiteet, tarvittavat koulutukset ja mahdolliset tapahtumat sekä luotiin karkea aikataulukseksi mallin käyttöönotolle.

Kuvio 1. Oulunkaaren perhekeskuskaavio

Työryhmän jäsenet tuottivat kokousten välissä runsaasti materiaalia raporttiin. Raportin tarkastajina toimivat sosiaalijohtaja Leena Pimperio-Koivisto ja kuntayhtymän johtaja Kirsti Ylitalo. Perhekeskusmalli esiteltiin palvelualueilla kuntien ja kuntayhtymän työntekijöille: Pudasjärvellä 4.10.2010, lissä 12.10.2010, Utajärvellä ja Vaalassa 20.10.2010. Lisäksi loppuraportti ja perhekeskusraportti esitellään ja viedään tiedoksi Oulunkaaren palvelutuotantolautakunnalle sekä yhtymähallitukseen.

Kirjallisen raportin lisäksi hankkeessa on kuvattu perhekeskusta QPR:n ProcessGuide mallinnusohjelman avulla. Mallinnuksella kuvataan perhekeskuksen toimintaa ja siinä syntyviä palveluja. Mallintamisen tavoitteena on ollut yhteisen kielen hahmottuminen prosessiin ja sen kehittämiseen osallistuvilla osapuolilla. Mallinnus kuvaa asiakkaan polkua palvelutoiminnoissa.

Konkreettisenä asiakastyössä näkyvänä uudistuksena Pudasjärven palvelualueella toteutettiin perhevalmennuksen uudistaminen vuoden 2009 aikana. Uusimuotoisessa moniammatillisesti toteutetussa perhevalmennuksessa on syksyyn 2010 mennessä toteutettu kaksi ryhmää. Lisäksi vertaistuen vahvistamiseen suunnitellut vanhempainryhmät ovat Pudasjärvellä käynnistymisvaiheessa. Perhevalmennuksen toimintamalli on siirrettävissä koko yhteistoiminta-alueelle ja siitä soveltuvia osia otetaan pilottikohteiksi Tukeva2-hankkeen aikana ainakin Utajärvellä ja Vaalaan videoitettuna tapahtuvan etäperhevalmennuksen muodossa.

Perhekeskusmallintaminen perustui aluksi ajatukseen toiminnallisesta rakenteesta, joka sijoittuu hallinnollisesti perhepalvelujen alueelle. Odottamattomana tuloksena voidaan pitää hankkeen kuluessa ilmaantunut mahdollisuus fyysisen perhekeskuksen toteuttamiseen Pudasjärvellä työn alla olevan terveyskeskuksen remontin myötä. Fyysinen perhekeskus onkin valittu Pudasjärven palvelualueella toteutettavaksi Tukeva2-hankkeen pilottikohteeksi. lissä puolestaan pilotoidaan vanhempainkoulu.

Osahankkeen päätöseminaari Lasten ja perheiden hyvinvointi pidettiin 7.10.2010 Oulussa. Seminaarin teemana oli lapsen kuntoutumista ja kehitystä edistävän perhelähtöisen toimintamallin kehittäminen Oulunkaaren alueelle eri alojen ammattihenkilöiden yhteistoimintana. Seminaariin osallistui kuntayhtymän terveys- ja perhepalvelujen henkilöstöä. Seminaari toimi hyvänä lähtöpisteenä Oulunkaaren moniammatillisen lasten kuntoutuksen yhteistyömallin rakentamisessa. Seminaarin osallistui myös Oulunkaaren yhteistoiminta-alueeseen ja lin palvelualueeseen vuoden 2011 alusta liittyvän Simon kunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen työntekijöitä.

4. ARVIOINTI

Hankkeen päätuloksena syntyi hankesuunnitelman mukaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden monitoimijainen toimintatapa, perhekeskusmalli. Mallin käytäntöön vieminen aloitetaan Tukeva2-hankkeessa. Perhekeskustoiminnalla tähdätään systemaattiseen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin seurantaan. Seurannan mittarit ja seurantatavat luodaan perhekeskustoiminnan käynnistyessä.

Oulunkaarella vuoden 2010 lopussa käyttöön otettava sähköinen asiakaspalauttejärjestelmä mahdollistaa sähköisten asiakastytyväisyyskyselyjen toteuttamisen. Asiakaspalautteeseen tulee liittää myös arviointia, missä kohdin ja miten palveluja tulisi kehittää. Tässä vaiheessa asiakastytyväisyyden voidaan arvioida kasvavan, kun perheiden ääni palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan entistä enemmän huomioon. Pidemmällä aikavälillä uudella toimintamallilla voidaan arvioida olevan merkitystä lastensuojelun sijaishuollon tarpeen vähenemisenä ja lasten- ja nuorisopsykiatrisen osastohoidon hoitopäivien määrän laskuna.

Hankkeessa saatiin hyviä tuloksia työntekijöiden ammatillista osaamista vahvistavista koulutuksista. Koulutuksilla näyttää olevan selvä myönteinen vaikutus uusien toimintamallien käyttöönotossa. Esimerkiksi Neuvokas perhe- koulutuksessa saatu oppi ja materiaali otettiin palvelualueilla välittömästi koulutuksen jälkeen asiakastyössä käyttöön. Koulutukset ja yhteistyöryhmät vahvistivat tiimijättelua ja loivat vahvistusta myös moniammatilliseen ajatteluun. Vaikka palvelujen kehittäminen ja yhdenmukaistamistyötä on vielä paljon, oli työryhmissä ja koulutuksissa havaittavissa positiivinen, kehittämismyönteinen ilmapiiri.

Oulunkaaren yhteistoiminta-alueen käynnistyminen 1.1.2010 on ollut sekä edistämässä, että esteenä verkostotyön kehittymiselle. Uusi organisaatio on antanut mahdollisuuden uuden organisaattorakenteen rakentamiseen ja samalla mahdollistanut työtapojen ja – mallien arvioinnin ja uudistamistarpeen tunnistamisen. Toisaalta iso organisaatiomuutos saa toviksi perustyön sekaisin ja työntekijöiden energiaa kuluu väistämättä muutoksen haltuunottoon, jolloin katsellaan enempi sisään organisaatioon kuin ulos verkostoon. Erityisenä haasteena on tunnistettu yhteistoiminta-alueen ja peruskuntien yhteistoiminnan säilyttäminen. Palvelualueiden sosiaali- ja terveydenhuollon tulee edelleen liittyä saumattomasti myös kunnan muuhun toimintaan.

Toimintamallin ankkuroitumista käytännön työhön on varmennettu Tukeva2- hankkeessa piloteissa jotka niveltävät perustyöhön ja joista on työn edelleen kehittämiseksi merkitystä sekä palvelualueilla, että koko yhteistoiminta-alueella.

Hankebudjetin pieneneminen kesken hankkeen vaikutti kyläyhteisöjen yhteisöllisyyden vahvistamisen ja mahdollistamisen osion toteutumiseen. Järjestöjä ja seurakunta osallistui vain perhekeskusmallin lähtötilanteen selvitykseen vuonna 2010. Tukeva2- hankkeessa 3-sektorin osallistamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Sitä kautta löytyy uusia keinoja esimerkiksi vertaisryhmätoiminnan kehittämiseen ja perheiden lähiverkoston hyödyntämiseen perheen tukena.

5. KUSTANNUSTEN SEURANTA

TUKEVA-hankkeen valtionavustus on jaettu kahteen eri määrärahapäätökseen (v. 2007 ja 2008 määräraha). Hankkeen kokonaisbudjetti pieneni lokakuussa 2009 vuoden 2007 käyttämättä jääneen määrärahan verran. Koko hankkeessa tämän vaikutus budjettiin oli -446 685 eur. Oulunkaaren osahankkeen kokonaisbudjetti pieneni vuoden 2007 määrärahan poistumisen yhteydessä 19 773 eur. Tämän vuoksi alkuperäisen budjetin ohella taulukossa on kuvattu arvio ”tarkentuneen” budjetin käytöstä. Osahankkeen palvelujen ostot ylittyivät hieman suunnitelluista, toisaalta henkilöstömenot toteutuivat suunniteltua pienempinä. Myös matkakustannukset ylittyivät hieman. Kokonaisuudessaan kustannukset jäivät 9 316,65 eur suunniteltua pienemmiksi. Oulunkaaren osahankkeen toteutuneet kustannukset hankeajalta yhteensä olivat **88 504,35 eur.**

Tukeva 2008-2010						
Oulunkaari						
1.11.2008-31.10.2010						
	Alkuperäinen budjetti	Arvio tarkentuneen budjetin käytöstä	Toteuma koko hankeajalta I maksatukseen	Toteuma koko hankeajalta II maksatukseen	Toteuma koko hankeajalta III maksatukseen	Jäljellä
(Palvelujen ostot) Proj. henkilöstömenot, joista	50 000	59 200	13 826,91	28 045,33	48 686,33	10 513,67
Projektityöntekijä 0.5	50 000	59 200	13 826,91	28 045,33	48 686,33	10 513,67
Muut palvelujen ostot yht, josta	57 794	30 346	8 013,68	19 231,34	32 120,23	-1 774,23
Toimisto-, pankki- ja asiantunt.palv	32 794	10 696	2 049,66	7 187,66	13 433,66	-2 737,66
Painatukset ja ilmoitukset	1 000	700				700,00
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	2 000	5 200	2 868,95	3 998,90	5 558,90	-358,90
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	20 000	11 750	3 095,07	8 044,78	12 097,34	-347,34
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	2 000	2 000			1 030,33	969,67
Muut palvelujen ostot						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	0	0,00			
Vuokrat	800	1 075	184,98	274,74	973,74	101,26
Investointimenot yht, josta	6 000	6 600	943,66	1 007,31	6 509,31	90,69
Aineettomat hyödykkeet						
Koneet ja kalusto	6 000	6 600	943,66	1 007,31	6 509,31	90,69
Muut investointimenot						
Muut menot	3 000	600	82,14	161,54	214,74	385,26
Menot yhteensä	117 594	97 821	23 051,37	48 720,26	88 504,35	9 316,65
	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä
STM 75%	88 195,50	73 365,75	17 288,53	36 540,20	66 378,26	6 987,49
Kuntaosuus Oulunkaari 25%	29 398,50	24 455,25	5 762,84	12 180,07	22 126,09	2 329,16
Yhteensä	117 594,00	97 821,00	23 051,37	48 720,26	88 504,35	9 316,65

Taulukko 1: Oulunkaaren osahankkeen budjetti ja toteutuneet kustannukset hankeajalta

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Perinteiset toimintamallit ovat olleet pitkälti asiantuntijakeskeisiä, eikä perhekeskeinen ajattelutapa ole ollut vallalla. Vaikka ulkopuolelta, esimerkiksi valtiolta on tullut ohjeistusta, on kuitenkin tehty työtä samalla entisellä tavalla. Työelämä on muuttunut, eikä paluuta entiseen ole. Toiminta muuttuu jatkuvasti ja uudenlaisia toimintakäytänteitä on kehitettävä ja vanhoja käytäntöjä tulee arvioida kriittisestikin.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa tehtävässä työssä verkostojen luominen on tärkeää. Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen on työn lähtökohta. Ilman uusia työkäytäntöjä, esimerkiksi ilman keinoja arvioidaan perheen voimavaroja, ei tulla toimeen. Niin sanotuissa vakiopalveluissa, joissa ammattikuntien rajat on vahvat, pitää päästä eteenpäin, katsoa mitä osaamista missäkin vaiheessa tarvitaan ja on tunnettava toistensa osaaminen. Yhteiskehittelyyn pääseminen edellyttää keskustelua, muutoin asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata täysipainoisesti. Perheet elävät samoissa paineissa työn suhteen kuin perhepalvelujen ammattilaiset, kuormitustekijät ovat suuria. Tarpeet ovat muuttuneet monitarpeisiksi, tarvitaan moniammatillisuutta.

Perhepalveluiden kehittäminen ei ole välttämättä taloudellisista asioista riippuvaa. Ainoa mahdollisuus kehittää yhdessä, on jättää jotain pois, kehittää uutta. Eri palvelualueilla oleva erikoisosaaminen pitää nähdä yhteisenä voimavarana, ei uhkana ja oppia hyödyntämään näitä voimavaroja koko alueen voimana, ottaa kaikki osaaminen maksimaaliseen käyttöön.

Perhekeskus perustuu kumppanuuteen. Perhekeskuksessa ammattilaiset ovat oppimassa ja antamassa, mutta myös saamassa. Perheet ovat toiminnassa mukana, heillä on oman asiansa asiantuntemus. Yhteistoiminta edellyttää luottamuksen ja arvostuksen ilmapiiriä, joka lähtee oman roolin tunnistamisesta, osaamisesta sekä toisten rooli ja osaamisen tunnistamisesta. Vastuut ja valtuudet pitää keskustella auki. Hierarkiamallin sijaan toimintaa Oulunkaarella ohjaa perhekeskusajattelu.